

EGYETÉRTÉS

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

Szerkesztői Iroda: Budapest, IV. hímez-utca 1. sz. Budapest, IV. hímez-utca 1. sz.

Előfizetési díj: Vidékre postán vagy helyben házból hordva: Egy évre 20.— Félévre 10.— Negyedévre 5.— Egy hónapra 1.50

Az „angyalcsinálás.”

Ugy-e szép szó, tisztelt olvasó? Hát ha még azt is tudod, hogy mit jelent!... Az állam gondoskodik, hogy a derék uszorás el ne veszítse kikötött kamatait.

De abból nem következik, hogy csupán azokban veszzen el, s mikor „minima curat”, — megfelelőkék a „maximá”-król.

Vagy, a mi megérdemelt legalább is annyi gondoskodást az állam részéről, mint az uszorás kamata, mint a halikra, a süléd nyul, s ez az ember i élet.

A legüdvösebb törvény is csak annyiban üdvös, a mennyiben valakinek üdvöse van. Mit használ Sólon, mit Justinian?

Elvégre is egy nemzetnek legsodásabb gazdagsága sem éri föl elveszőleg esekély értékét sem annak az értéknek, melyet gyermekei számban bír.

S ha áll ez minden nemzetre nézve, sokszorosan áll mi reánk. Sehoh a világon nem hangzottak annyszor s épen a kormány padjairól, midőn valamely üdvös dolog kivételéről volt szó, mely kivánatos, szükséges, de erőfeszítésbe, áldozatba kerül, hogy; „hiszen ha többen volnánk! ha legalább kétszer annyi lenne a magyar!”

Minden magasztos, minden nagy eszme kivételében ez volt a legnagyobb, a legfontosabb ellenvetés: „nem lehet, kevesen vagyunk, nem vagyunk elegendő!”

S e tudat erőit békítő lidércnyomással nehezítik reánk már sok idő óta. Hiszen már Széchenyi is felsóhajtott, hogy „még az apagyilkosnak is meg kellene bocsájtani, ne pusztuljon még ez uton is e nemes, de szaporítatlan faj.”

A propagató kedvezőtlen volta, a születési és halálozási viszonyok aránytalansága nem új dolog hazánkban. Tudósok

értekeztek, irtak róla akadémián, gyűléseken, folyóiratokban és lapokban, s koronkint újra meg újra felhangzott a jalkiáltás, hogy pusztulunk, veszünk; de el is hangzott ismét a gondoskodjunk újra a potykákról, az özönökről, az ég madarairól és a mezők liliomairól, csupán az árvák ügye maradt igazi árva-ügy.

Lapunk 147-ik számában jelent meg egy közlemény, mely a Budapesten született s ápolásra és dajkállásra a főváros közelében levő helységekbe kivitt törvénytelen gyermekek körüli elbánás visszaéléseiről beszél. Nagy meglepődéssel vetük tudomásul, hogy az a panasz a belügyminiszteriumhoz is elhatott s az utasítást Pest-megyéért az ügy megvizsgálására s tüzetes elintéztetésére.

Szép. Csak az a feltűnő, hogy a belügyminiszteriumnak így égrekláló gyálatosságáról, mely évtizedek óta büntetlenül üzetik, s mely miatt állandó és hangos a panasz az emberbarátok körében, mely viharos felszólalásokat eredményezett közszégek, törvényhatóságok gyűléseiben, melylyel foglalkoznak a jótékonyági intézetek ülés-eiben, melyet tárgyal a tudomány, állandó napirendű tart a sajtó, s melyhez folyvást szomorubbá-szomorubb illusztrációkat szolgáltat az állami, de kivált a fővárosi statisztikai hivatal: hogy, mondjuk egy ily botrányos visszaéléstől csak most s csak egy hírlapi közlemény által válik figyelmessé az a belügyminiszterium, melynek iktató hivatalába már hetek előtt benyújtott ugyan a tárgyban egy igen-igen tekintélyes testületnek, a budapesti kir. orvosegyetemnek föltérjesztése a közérdekvá házak ügyében.

Hát mi lesz a belügyminiszterium büreutiba kerülő beadványokból, ha még egy oly föltérjesztés is ott heverhet elintéztetés nélkül, melynél, — mint maga a föltérjesztés mondja, — „minden elvesztett nap emberéletet jelent?”

Alább közöljük a föltérjesztést egész terjedelmében. Borzasztó állapotokra vet az futó világot, mely annál fájdalmasabb, mivel az államnak kezében van az eszközök állapoton segíteni s nem teszi.

1876. óta négyezernél több törvénytelen gyermek születik Budapesten évenként. Ezek nagyrésztét Monorra, Üllőre és a szomszéd községekbe viszik, vagy a Ferenéz és Józsefvárosba szegény emberekhez adják ápolásba, — olyan ápolásba, hogy hitese statisztikai adatok szerint, százból nem is egészen kilencz marad életben, a többi kilenczvenegy elpusztul, legnagyobb része (82) az első évet sem érve meg.

Meghal a gyermek, mielőtt vétkéhezett volna, természetesen hát, hogy az égből jut, angyal lesz belőle. Ezért nevezik hát azt a manipulációt műnyelven „angyalcsinálásnak.”

S lehet, hogy e manipuláció által megnépesül a menyorszag, de Magyarország bizonyára pusztul. Négyezer gyermek, melynek meglehetesen menteni legalább a felét, nagyon mélyen nyul be a főváros népmozgalmi arányába.

Budapest különben is a legislegutolsó helyen áll azok közt az európai nagy városok között, melyekben a születések száma meghaladja a halottakét. Százezer emberre Budapestben csak 42 lélekszaporulat esik évenként, holott Párisban 600, Bécsben 676, Berlinben 1378, Londonban 1463, Stuttgartban 1700-zal szaporodik évenként minden százezer lakos.

És ha tekintetbe vesszük, hogy amaz „angyallá csinált” gyermekek halálózása — falun hunyván el — a főváros anyaköveiben nem szerepel: kiderül, hogy Budapest nem tartozik azon városok közé, melyekben a születések meghaladják a halálózásokat, de sőt igen is megfordítva.

De hát nem lehet ezen segíteni? Vagy nem lehet legalább enyhíteni a bajon? Tűrni kell ez állapotot, mely meggyalázza a magyar fővárosát a mívelt és humanus világ szemében?

Hát hiszen ha e csapás rajtunk valami vis major volna, mely ellen nem tehetünk épen semmit. De segíthetünk legalább részben, — ama pénzerők összegyűjtése s tervszerű felhasználása által, melyek most eredménytelenül folynak szét, mint a víz a homokban. Az orvosegylet föltérjesztése is utal rá, hogy az állam 60,000 forintot évenként a bécsi lelenzházak, a hol bizony a gyermekek nem nevelik magyarnak, hogy továbbá ott a Sándor-féle alapítvány, mely százezer forintnál nagyobb, ott a Nádasdy gyűjtés s a főváros legközelebbi alapítványa. De hát az az alap, melyből a főváros eddigelé az angyalokká tett azon gyermekek ápolási költségeit fizette, kiknek nem s atyjok, se anyjok nem volt kipuhatolható, vagy nem volt oly helyzetben, hogy rajta az ápolási költség megvehető lett volna?

Milliókat lehetne összegyűjteni közarvák állítására. Nincs az az érző szívű honfi, a ki e célra ne áldozna fölszölegéből. Mert hiszen a nemzet erejéről, legnemesebb anyagáról, emberéletéről van szó, mely föly és pusztul, apasztva azt a legnemesebb töké, melyet a nemzet gyermekeinek fizikai és szellemi erejében birhatna. Budapest az ő négyezer gonoszult vesztett gyermekével csak egy részét teszi ki e vesztésnek; az egész országban 50,000 törvénytelen gyermek születik s pusztul el hasonló módon, s e számnak fele meg volna menthető a nemzetnek, a magyarságnak.

A kiket futni engednek.

A háza mai ülésén felett Tisza Kálmán azon interpellációra, melyben kérdést intéztek hozzá: miért nem fogantatja a kormány az országgyűlés határozatát a keleti vasút szedelési botrányában szerepet játszó bűnösök ellen.

A szedelési korszak oly maradványa volt a keleti vasút építésének ügye, amely ritkította pártj meg e nemben is. Felzúdult a közvélemény a megcsalt és meglopott részvényesek részéről a külföldön; felháborodott az ország tiszta lelkiismeretű közönsége. Minden oldalról hangzott vizsgálást és a fenytő eljárás megkezdésének sürgetése. Példás és szigorú elbánsát kívántak nemcsak a külföldi

pénzpiacokon megrendített hitelünk, hanem az igazságszér és az oly tömördek kárt szenvedő állam nevében is. Politikai és társadalmi erkölcs követelménye volt tekintet nélkül a személyekre belenyulni e tolvaj-fészekbe, hogy mind itt, mind másutt lássák megnyire nem hony szemet az ország jogérzetele a legezinkusabb módon véghez vitt csalási és lopási üzelmek felett.

A hangos felszólalások előtt nem birt elzárkózni se az országgyűlés, se a kormány. Az egyik elhatározta, a másik magáévá tette, hogy az ügy részrehajlatlan vizsgálat tárgyává tétessék. Már azon hitben kezdett élni az ország az első határozat benyomása alatt, hogy valami mégis csak fog történni a köz jogérték megyenyugtása végett. Nem úgy történt.

Ismét a szokásos módhoz folyamodtak: várták az időt, hogy elomssa az ügy élet. Vártak és vártak gondolva, hogy feledésbe megy a botrányok e botrány, s mint minden, a mi lassan elalszik a közvélemény hangulatában, könnyen lesz elodázható. Ugy is történt.

Az interpellációra adott felelet azt bizonyítja, hogy a kormány már elég vizet gondolt lefolyni a Dunán és elég vonatot elrobogni a keleti vasut vágányain a kérdés élének elfeledtetésére. Mint elvült, bemohosodott kérdést tárgyalta az országgyűlésben, a melyt bátran be lehet temetni az ősi lovtár ama sarkába, a hol a nyilvános gyaloztárságok és nagy tolvajások korszakos bűnei heverik ki a büntetlen nyugalmat az ország erszényén és hitelén vágott eszszármazások után.

Miert ez igyekezt feledékenységbe meríteni, a minek a napvilágon kellett volna kiszivrednie a bűnhődést? Onnan, mert az igazság keze magassan nyult volna fel azon körökbe, a honnan a kormányok állandó támogatói kerülnek ki. Támogatók, a kiket az elkövetett visszaélések és büntetések sulya köt oda a kormányhoz; a kik nem mozdulhatnak, nem cselekedhetnek, mert fogva vannak a szedelési korszaknak a bűntető jog körébe vágó szállai által. E szállak egyik végét az ügyesség és börtönör, másik végét a kormány tartja kezében. Mihelyt kirungi próbálnának, azonnal éreztetnek velök, hogy mily végtelen nehezedik rájuk elkövetett tetteik sulya, s mennyire nincs más választásuk, mint hű, leplezetlen szolgálat által megérdemelni, hogy ne háborgattassanak lelkiismeretükön kívül semmi más zavaró esemény által.

Mert rémletesen piszkos dolgok azok, a melyek a keleti vasut ügyével némely nagy nevű és nagy befolyású ur tenyerét bemocsoklják. A lopás és csalás nem közönséges mártkárról, hanem a kvalifikált gonoszszággal elkövetett e nemű bűnökön van szó. Nevek vannak forgalomban, a kik az első helyet igyekeznek elfoglalni állásban és tisztelben. Pedig a nagyvárosi csirkéfogók a kiket minden nap minden eszinyért ébren ülöz a rendőrség szeme, igen apró jámbor emberek és annyira eltörpül bűnök, hogy amazok mellett nem is érdemlik meg a figyelmet.

Mit tesz azonban a Tisza-kormány? Azok, a kik nem vettek részt ez üzelmekben, hát mögött a leghatározottabban eltiltik a bűnösöket, de aztán, gondolják magukban, jó az ürdögnek igyertlyt gyujtani, had szolgálnak. És ebbe a nézetbe, a mely a közérkölesök rothadásának szintén egy jele, belevész minden: jog, igazság, moral és törvénytiszelet.

Maga a mód, a melylyel Tisza Kálmán felett midőn megemlért Paillard Lajos, fájdalmat és megészegyenlét érzett. Az utóbbi közöltet hozzá és kezét nyujtva így szölt; — Midőn önt felidurt arczcel láttam kijönni a vizsgáló bíró szobájából Tussaud ur, nem mertem önöz szólni, most eljöttem, mert beszédem van önnek. — Én az ön kegyelmőtől függök önnek, szölt Tussaud elfojtót hangon, esküszöm önnek, hogy én áldozat volnam és e szavaknál székkel kínálta meg látogatóját. — Ezt jól tudom Tussaud ur és éppen azért jöttem, felesleges, hogy valmit elmondjon nekem, én mindent tudok. — Ön eléggé szerencsétlen én nem akarok szinte hozzá járulni a végkifejletéhez. — Közönszóm uram, szölt Tussaud megszörítva kezét e szeméiből igyekezett kiolvasni, hogy mi szándéka van. — Mamám önnek hatvan ezer frankot kölcsönzött, oly biztosítást, melyet önnek egy gazember adott, ezen értékpapirok rablottak voltak nem maradt meg semmi, mi szétlőtték anyám iratát, és ön, egy más elismervényt ad nekem, melyben elismeri, hogy én hasonló összeget előlegesen önnek. E pénz önnek marad törvényes kamatra, a meddig akarja, tartszik. — Ah! Paillard ur, ön megmentem... ha tetszik-e... ha tetszik-e... én ez által a szegénytel megnemzem, most már nem ezen gazembernek, ezen nyomorultnak, hanem önnek tartozom e pénzzel, ön személyesen kölcsönözök nekem... Tussaud halásan megszörítá Paillard kezét. Minden sötét gondolat, mely eddig gyötörte, egyszerre elreplott. Mit törtődött ő azzal, hogy veje gyilkos, gályarab lesz, ő megtagadta a nyomorultat; mit bánta ő, hogy leánya rosszul ment férjhez, ez nagyon gyakori eset, leánya mála lehet, ő felneveli a gyermeket, saját nevét adja neki, ezzel minden mentve van. Vétkesek voltak-e ők? Ajkaira e híres mondat jött: — „A bűn a szegényt szüli, és nem a vérpádot.”

dezi a banda futását, nem új, csak ismétlése a közmondások elintéztetésnek: a kis tolvajokat felakasztják, a nagyokat engedik futni.

Egyik már rég el is futott. Waring kint élvezi összeharcolt nyereségeit, a melyekhez az az előbbi kormányok igazgatótanács bűnös elnézéséből jutott. S most, hogy ő külföldön van, egész egyszerűen azzal állnak elő, hogy nem lehet vizsgálatot indítani, mert a főbűnös külföldön van, a per ellene hosszadalmas és költséges lenne. Ezzel aztán elüve hiszik a dolgot.

Csak hogy nem addig van ám az. Mihelyt kétségtelen, a minthogy kétségtelen, hogy a részvényeseket és országot meglópták; mi-helyt bizonyos, a minthogy bizonyos, hogy concessio átkenyésés, az építkezés vezetésénél, a könnyen kiphéptöz szakaszok után való fizetések teljesítésénél, pénzbeszerzésnél, igazgatótanácsai határozatoknál a legnagyobb visszaéléseket követték el: azonnal fölmerül az államhatalom kötelessége, hogy ott fogja meg a bűnösöt, a hol találja, s azt fogja meg a kit talál. Még ha úgy volna is, hogy hosszadalmas és költséges per ke-rekednek a Waring ellen intézett perből, akkor is a közmoral és igazság érdekében nem szabad volna kimélni sem időt, sem pénzt, mert milliók elzsebeleséről van szó. — Eltekintve azonban Waringtól, vajjon esakis e föltolvaj van bekeveredve a botrányba; nincsenek-e mások, a kiknek kötelességük lett volna szakadályozni a dolgot, a h-lyett pedig közhit és számos bizonyíték szerint résztvettek, elősegítették az ország és részvényesek kifosztását?

Valóban igen nagyot sülyedett politikai életünk, hogy a kéz kezét mos elv annyira érvényesül közügyekben. Politikai szempontokból borítanék fityólt a büntetésekre, csak megassan álljon és hasznos szolgálatokat tegyen, a ki elkövette. Így soha sem fogják a becsületességét princípiummá tenni; így a becsületesség oly mindennapi lesz, a melyet roszdának se tekintenek, csupán elmesésnének. És ezt nevezik politikának, meg taktikának!

A titkos muszkaszövetség. Andrásy gr. titkos muszkaszövetségi politikájáról Derby lord érdekes lelepleztés közöl a „M. Magazine”-ban. Derby lord a maga s az angol politika védelmére nagyon helyesen azt hozza fel, hogy Andrásy gróf szövetsége Oroszország minden akcióit lehetetlenné tett a porta javára. Az érintett közlemény a többek közt előadja, hogy Derby azért nem fogadta el annak idején a sokat emlegetett berlini emlékiratot, mert alapos gyanut táplált, hogy a szárazföldi hatalmak, különösen Oroszország, Németország és Ausztria titkos szerződésére léptek az iránt, hogy a porta európai tartományainak tulajdonjogában gyökeres változások hozzanak létre. Ilyen titkos megegyezés tény-leg létezett s már 1873 előtt kötötték.

1878. június 18-án Derby lord a felsőházban kijelentette, hogy Bosznia és Hercegovina átengedése Ausztria részére, a három császári hatalom közötti ama szerződésben volt megállapítva, melyet szigorúan eltilkoltak az angol képviselő előtt. Beszarabia és Batum átengedése a czár részére szintén ama szerződésben volt kimondva. Németországnak másutt való kárpótlása iránt is történt megegyezés. Az 1878. berlini szerződés fővonala tehát már az orosz-török háború kitörése előtt több évvel meg voltak állapítva. Azon megegyezés tényleg a háború elhatározott dolog, s hogy ez elhatározás az berlini emlékirat semmit sem változtat, Derby lord vonakodott az okmányt aláírni. Az ő helyén minden angol államférfiu hasonlóképen eszelekedett volna.

Hatvan ezer frankot tartozott, a rengeteg kamatok, melyeket Paillard anyó veté, megszüntet; e tartozás az ő nevére szölt; egyedül neki, biztosíték nélkül, jó hírnevére kölcsönözöttek ezen aránylag roppant összeg. Tussaud a legboldogabb ember volt, ő vejeiről akart szólni! elaskár mondanai mit tart ezen alávaló, ezen gazemberrel; ki léányt ütötte... André meglehet győződve, hogy ő oly tanu lesz, ki nem ismer kíméletet, és ha töle függne, leánya özvegy lenne; mert ily bűn ellen, és ily gazemberrel szemben, a törvényesnek nem találhat enyhítő okokat... képzeteiben a vérpád dicsőítésben tűnt fel.

Leánya özvegy! és az ítélet végrehajtása után, mily jól mehet férjhez; mert Tussaud elmékedéséből kintt, hogy őt méltatlanul megcsalták, neki nem volt szükségére, miután ő egyedül is megkapta a kölcsönt. Sőt készült elmondani, hogy midőn megtudta André elfogását, első gondolata volt a törvényes kezébe szolgáltatni az értékpapirokat, melyeket gyanusoknak tartott, ezért ment el Paillardhoz, és úgy jöttek a lopás nyomára.

Egyszerre átváltozva, Tussaud vidáman így szölt Paillardhoz: — Reggelizzen velünk kedves gyermekem, a reggeli után rendbe hozhatjuk ügyeinket. Beszélgetünk; én majd bizonyítani önnek, mennyire megcsalt minket ezen nyomorult... ön majd meglátja, hogy pénze jó helyen van; majd megmutatom rakéiraikat, műhelyeimet... És nem engedtem időt a feleletre, neje szobáj aajtáéhoz azalélt és kiáltá: — Adele, Adele, jöjj csak... Az utóbbi azonnal lejött; midőn a vészesül láttá, mely férjén vége ment, nagyon elszökdözött, és nem érté a dolgot; ekkor férje vidáman így szölt hozzá: — Ime bemutatom neked Paillard Lajos urat, szegény barátomét fát, ki azon örömben részesít, veitnek reggelizni... ügyel, hogy a reggeli finom legyen.

Adele meglepetve, néhány szót váltott a fiatal emberrel, és szótlan a konyhába sietett. (Folytatás következik.)

AZ „EGYETÉRTÉS” TÁRCSÁJA. A NAGY IZA.

Bouvier Elek regénye. 53. HARMADIK RÉSZ. IZA A ROMLÁS. (Folytatás)

Elment tehát Paillard anyóhoz, hogy levágassa a szelvényeket, ezeket bevéltás és hogy az értékpapirok a jegyzőnél tessenek le. A történetnek tanui volnunk. És ezen naptól kezdődött a szerencsétlen izgatott élete.

Tussaud asszony és leánya egy kocsit hallván megállani a kapu előtt, azt hitték, Tussaud jön vissza; azonnal lementek. — Ók nem család-tak; midőn az ebédőre érték, a bronzgyáros halálsápadtan, feldúlt vonásokkal belepett; mint-ha ittas lenne, a falhoz támaszkodott, és alig tarthatta fenn magát; kimeredt szemekkel, lesegűgő karokkal, egy székre hanyaltott. A két nő meglepetve, nyugtalanul felkiáltott: — Ah! Istennem! mi történt? — Hozzá rohantak, körülfonták és a verejtéket törlek homlokáról. — Tussaud elhulve tekintett reájok és a nők v-lójában elremülve, újra kérdék: — De mi történt? — Felelj hát atyám... — Ez borzasztó! — hebegé nagy megerőltetéssel.

Cecile atyára tekintett és így szölt: — Te a vizsgáló bírótól jössz, mit hallottál? ... miért fogták el? — Oh!... veté oda Tussaud fejét ráva. — De felelj hát... kérdé türelmetlenül a fiatal asszony... nemde tolvaj és az értékpapirok lopottak voltak, melyeket nekünk hozott? Tussaud igenlően intett fejével, és ismétlé: — Igen... igen tolvaj. — Oh istenem! veté oda Tussaud asszony, mi megvagyunk becsületlenítve... — Tolvaj! igen... hebegé Tussaud, és az még nem minden...

— Hogyan? — Ó gyilkos! horgé a derék tereskedő és fejét mellére hajtá; a két nő felsikoltott és elfödte arczát, mintha a bűnös előttök állana.

Bár mily sok rosszat feltételeztek is ily borzasztó gondolatra még sem jöttek. Hogy tolvaj, azt Cecile lehetségesnek tartá, de gyilkos. Ah! ők valamely komoly bűnt öhajtottak, mely indokolja a végleges szakítást, a sors várakozáson felül kedvezett. Hosszu időbe került míg föleszmétek az önkivételből, melyben ezen hir dönté, és mig megfontolva tanácskozhattak a felett, hogy mi teendőjök van. Cecile látszólag a legnagyobbad volt; ő ezen ember iránt mindig csak megvetést, és gyűlöletet érzett; mind az, mit róla sejtett, mondot, és gondolt, valósult. Most örökre megszabadult tőle; a botrány nagy volt, de ő érezte, hogy a közvélemény tisztelést és szármalmat fog iránta tanúsítani; a törvényeséknél ő kétségkívül emlitteki, bizonylan szóba jön az ellenszenv, melylyel André iránt viseltetett, mert ez is vádpont, és hogy ellenszenv annyira ment, miszerint e házasság helyett inkább öngyilkos akar lenni.

Ha André eléggé arczatlan őt megbecselelni bosszút állni, azaz ha elbeszéli, hogy a gyermek, melyet méhében hord, nem tőle van, hogy tényleg soha sem volt férje annak, kit nőül vett, ekkor mindennel dacolva, ő elmondja a váolt: a halált elkérte, de e történet napfényre jöve, egyszerűen fogja a törvény hosszsa eljárásá aterni, és miután nem válhat meg végkép férje nevetől, mi a nyomorult a gályán bűnböndök vétkeiért, ő a gyermek atyjával fog élni; a férj maga kényszeríté erre. Ezen gondolatok sebesen járták át agyát; egyszerre felszökdött... a vérpád özvegyévé tehet. Ezen gondolat nem remítette el, sőt ellenkezőleg. Szerelme tárgya megtudván a történeteket, nevét adja neki és ez eltörli a szennyfoltot, melyet André rajta hagyott.

Tussaud Adele le volt süjtva; ő csak egy dologra gondolt, mit fog mondani a világ; mindazok, kik a cég felemelkedésén irigykedtek, és boszankodtak rajkét fognak körülötte szibbanag. Majd elmondják róla, hogy ő egykori kedveséhez adta leányát, és ha a törvény nyomozásokat tesz a bűnösörről, mit fognak fölfedezni? A vér arezába szökött. Ha a nyomorult el van veszte,

már nem lesz kíméletes, és hogy bosszút álljon a Tussaud családon, nem fogja-e elbeszéli a törvényesek előtt, hogy mi volt Adele életének balszilagzata? ... Ezen eshetőségekre gondolva, nem merie felemelni fejét, hogy férjére nézzen.

Az utóbbi gyakorlati ember volt; ő a polgár önzésével öhajtott, hogy vejeire valamely sulyos vád nehezhajjon, hogy könnyebben szabadulhasson tőle; a hála terhére volt, melylyel Houdardnak a tett szolgálatát tartozott, és lelkeből örvendett, hogy rosszat mondhatott róla. De most másként állt a dolog. Egy gyilkosság nemcsak andrára hoz szeggyent, hanem bemocsokolja a családot is, mely főszégyenségből, pánt látna, oda dobt leányát egy gazembernek. Mit fognak gondolni az esküdtek, kik kereskedők oly emberről, ki egyetlen leányát egy egynéknek adja, ki nem igazolhatja vagyona eredetét, és kinek nincsen keresete... Az nap midőn szükségé volt rá, nem gondolt arra, elve volt: „Ha valakinek pénze van, az becsületes ember.” Ez elég volt arra, hogy André barátjának, később vejenek fogadja. De a pénzhez, melyből a ház fölemelkedett, melyet André hozott, vtr tapadt; ez egy gyilkosság szákmánya, egy lopás eredménye volt... A vizsgáló bíró azt mondá neki, hogy ezen pénz megtalálható, jól van, de természetesen a forráshoz vezetetik vissza, ez a meggyilkolt örökösének tulajdona, ő újra tönkre megy és ez alkalommal hozzá járul a szegényen, ő öntudatlanul bűnterés volt és leánya férjétől az etíltetés folytán elválasztva, megtörve visszajön hozzá, hogy azon terhet mérje rá, egy egy kos gyermekekét nevelni, ő tönkre volt téve, elvesztett, a terhek növekedtek és nem volt joga a panaszra, ő volt az, ki mindnyájuk ellenére akarta e házasságot. A szerencsétlen szinte nem merie felemelni fejét, mert félt, hogy tekintete neje tekintetével találkozik. Ez órában Tussaud az öngyilkosságra gondolt!

A kapu csengettyje megszözlalt, egy férfi lépett be, alig vették észre. Adele könnyes szemekkel megfogta leánya kezét, szobájába vezette és így szölt Tussaudhoz: — Lásd Claudius, valaki jött. — A két nő eltávozt.

Lapunk mai számához egy iv melléklet van csatolva.

Állítsunk közarvázakat.

A budapesti kir. orvosegyet a közarvázak ügyében a következő felterjesztést intézte a belügyminiszterhez:

Nagyméltóságú kir. belügyminiszter ur! A budapesti királyi orvosegyet felelős ügyben a közarvázok nagyméltóságához fordulni, azon kötelességérrel indítatta, hogy roszul felnevelve a közarvázokat, ha komolyan megfontolt meggyőződésük nem juttatná nyitlan az ország gondjait viselő kormány tudomására: s azon bizalommal, hogy nagyméltóságod meg fogja hallgatni szavát, és meg fogja valósítani, amit az állam javára nézve szükségesnek és hasznosnak lát.

Egyetünk hazusom idén át foglalkozik egy kérdéssel, mely oly régen várja, s oly sürgetően követeli megoldását, mely ezelőtt is, s most nagyobb mértékben mint valaha a sajátban, a társadalomban, a főváros tanástermében oly élénk és tartós mozgalmat keltett; a törvénytelen gyermekek kérdésével. — Az egyet az úgy be- ható megvizsgálására bizottságot küldött ki, a ké- rés általános megvitására több ülést tartott, s folyó évi április ötödikén tartott rendkívüli közgyűlésében az megállapodásokhoz jutott, melyeknek nagyméltóságod előterjesztést multhatlan kötelességének tartotta.

Jól tudja az egyet, hogy milyen viszonyok közt élünk, s hogy az állami kormánya a más rend- beli nagy fontosságú feladatok megoldásával van terhelve, de azért egy percig sem habozhatott kötelességének teljesítésében. Oly bajt látott maga előtt, melynek minden elvezését nagy emberélet jelent, melynek orvoslása csak az állam kormányá- ból eredhet. Habzó idővalogatással nem készletel- tette a kérdés megoldását, s azért teljes bizalom- mal határozta megelégedését, hogy nagyméltóságod kegyes figyelmébe ajánlja.

Nem részletező tudományos értekezést akar egyetünk nagyméltóságod színe elé vinni, hanem arra törekszik, hogy nagy vonásokban jelezze a bajt, mely aggodalmait kelti; nem kész kidolgo- zott tervekhez hoz, mely az orvoslás módjait megállapítja, hanem csak rá akar mutatni azon egyedüli mentő szóra, mely meggyőződése szerint bajunkon segíthet. Szikre szabja meg terét, hogy a filozofia nézve meggyőződésével teljesebben kifejezhesse.

Magyarország Európa valamennyi államai kö- zött legkevesebb gondot fordít törvénytelen gyer- mekeire, s e mulasztásnak következményeit elég keservesen sanyli. Hazánkban a hivatalos statisztikai kimutatók szerint éventek negyven, ötven- ezer törvénytelen gyermek születik, magában a fő- városban három-negyezer, s e sok emberélet leg- nagyobb része kora fiatalságában vesz el, mielőtt a társadalom hasznos tagjává válhatott volna. Ezer meg ezer emberélet így nem térhető meg a társadalomnak, amit ez reguk költött, s a tömeges emberhalál folytán, mely jobban és állandóbban pusztít, mint valamely ragályos betegség, a társadalom létszáma fogy, az erkölcsetlenség és a bűn esiről messzire elterjednek, s mind ez akkor tör- ténik, midőn Európa majdnem valamennyi állama példát nyújt arra, miképpen lehessen e véres állapo- tnak elejét venni.

A törvénytelen gyermekek tömeges halálának ténye elvitatlan; minden statisztikusnak fjájdalommal észleli, panaszalva említi, s a mily bizo- ros e nagy tény, oly elszomorító részletei, oly világsok okai. E gyermekekről senki sem gon- doskodik, sem az állam, sem a társadalom, sem a szülők. Szüleik jóformán ninesenek e szerencsét- len gyermekeknek. Az apa nem tud rólok, az any- anyagtebb esetben nem akar rólok tudni. Kö- zönösen, néha gyűlölettel nézi szegénynek gyű- mölést, s majdnem minden esetben alkalmatlan lehetnek érzi, melytől szabadulni akar, melytől gyakran szabadulnia kell. Mivel tartsa és nevelje a bukkolt leány apátlan gyermekét? Magánál nem tarthatja, mert akkor nem szerethet ketjeik szá- ma. Kenyeltven tehát kiadni valahová apo- lást. Most kereshet ugyan az anya, de annyit nem kereshet, hogy jól fizesse az apo- lást. Ennek következménye, hogy roszul ápólják a gyermeket. S valóban kifejlődött és virágzó kü- lösen itt a fővárosban és annak környékén a gyermekápolás oly rendszere, mely, ha tovább meg- tikritik, égető szegény folytja lesz társadal- munkának.

Pest körül vannak falvak s magában a fő- városban vannak kerületek, a hol tömegesen apo- lást törvénytelen gyermekeket. Ez ápolás köv- etkezése, hogy a gyermekek legnagyobb része nem él túl az élet első évét. A lakosság legalsóbb rétegei foglalkoznak a gyermekek ápolásával, az emberek, kik sem nem tudnak, sem nem akarnak a gyermekekkel sokat törődni. Az ápolás díja különben oly csekély, hogy csak ezek az emberek vállalkozhatnak rá, s ez a csekély díj is bizonytalan mert gyakran megötörélik, hogy a gyermek anyja, család, napzásom nő, elűnik, s a gyermek aztán egészen az ápolónőre marad, kinek aztán van gondja rá, hogy a gyermek soká- terhére ne legyen. Az anyák nem is maguk hely- zik el a gyermekeiket, hanem e célra külön üdület fejlődött ki, s a főváros hivatalos közgei voltak azok, melyek kiderítették, hogy a főváros- ban vannak követők, kik éventek száz meg száz gyermeket helyeznek el vidéken anélkül, hogy a gyermekek elhelyezése körül a közegés- ségügyi törvény pontjainak megfelelőleg kiképzés- retesen járnának el. Így kifejlődött a visszaélések oly rendszere, melyet a legjobb törvények sem akadályozhatnak meg elég hatatosan. Egyes falvak pl. Monort, Üllőt egyenesen a pesti gyerme- kek temetőjének nevezik el. Budapest egyes ke- rületeiben, pl. a Ferencz és Józsefvárosban, hol igen sok az ápolásba adott gyermek, a gyermekek halandósága halatlan mértékűt öltött.

Vannak ugyan a törvénytelen gyermekekre vonatkozó törvények, de e törvények elégtelen- nek bizonyultak; egyike a legfontosabbaknak, hogy az ápolásba adott gyermekek jelentése- nek a hatóságnál, eddig sehol sincsen kellő fog- ranatosságra. Ennek következtében a kerületi orvos, kik különben a legjobb esetben nem is egyező- nen ügyelhet fel a gyermekekre; egy más tör- vény, mely elrendeli, hogy két évén alól gyerme- ket bűntetés terhe alatt gyogytatni kell, igen könnyen kijátszható. Az orvost akkor hívják, mi- kor a gyermek már halálán van. A földművelő nép, s e nemcsak nálunk van így, egyáltalán nem szereti az orvost hívni; még kevésbé hívja ezekhez a gyermekekhez, kiket csekély és bizony- talan fizetés jár.

E viszonyok egyik legszomorúbb mellékha- tása, hogy ott, hol a gyermekápolás mestersége befészkelt magát, a nép romlik, a gyermekekben csak keresetforrást lát, forgalmi cikket, mely ak- kor legelővéltezőbb ha a régieket minél több- ször új cikket váltják fel. A nép érzéketlenebb vá- lik az idegen gyermekek szenvedéséi iránt; de le- hetetlen, hogy akkor, mikor látja, hogy a gyer- mek élete milyen ocsó, lassan-lassan el ne tomp- pújon saját gyermekei irányában is. De a legso-

romb jelenség hazánkban az, hogy a gyermek- gyilkolások és gyermekkevések oly sürm for- dúlnak elő, mint Európának egyetlen egy álla- mában sem. Ujságaink napi hírei minket is egé- szen eltompítanak már e tény jelentősége iránt.

S az utóbbi jelenség tekintetével az a komoly aggodalmat kelti bennünk, hogy a tör- vénytelen gyermekekre vonatkozó törvények tetá- lan szigorúbb foganatosítása nem hogy javítana állapotainkban, hanem még súlyosbítaná őket. Már most is sok törvénytelen gyermek anyja csak a legiszonyosabb bűn utján tud szabadulni gyer- mekeitől. Nemesly esetben a szegény érzi a bűn- ösítő oka; de igen sokszor inkább az anya azon kérésbeesése, hogy nem képes gyermeket apo- lástni és neveltetni. E kétségbeesés öli benne a lelkiismeretet, s ninesen semmi, a mivel e ké- ségbeesés hatalma ellen küzdjön. Nem kaphat segítséget senkitől. Ha ama törvények kellőe- fogyanatosítottának, ha az ápolókat igazán meg- vizsgálják, vajon alkalmasak-e az ápolásra; ha a gyermekekre szigorú ügyelne a kerü- leti orvosa; vajon lehetne-e a gyermekeket oly csekély összeg fejében ápolásba fogadni? Az apo- lás díja azonban emelkedik; a bukkolt leány, ki a csekély díjat sem tudja megkeresni, egyáltalán nem helyezhetné el a gyermeket, s biztosak lehetnek a felől, hogy a gyermek-kitevés és gyilkolások büntetési még inkább szaporodnának.

Ime ezek azon elszomorító részletek, ez a tünemények azon láncolata, melynek minden egyes tagja mintegy véres szükségességgel elő- idézi az utána következőt. Így válik érthetővé, hogy miért van az, hogy nálunk, a kiknél a tör- vényes gyermekek halandósága is tulságos nagy, a 40-50 ezer éventek született törvénytelen gyermek legnagyobb része, szegényebb körö- rökben elvész. Ez a nagy tény megérdemli, hogy komolyan elgondoljunk rajta, hogy mindenképpen ke- resnünk azt és módot miképpen lehessen e sok em- beréletből ezret meg ezret a hazánk megmenteni.

Államférfiak, tudósok, emberbarátok évszázá- dok óta foglalkoznak e kérdés megfjéetésével, s mindenütt a földgölgben azon eredményhez jut- tak: csak az állam hatalmas segítségével csök- ketheti a baj nagyságát. A törvénytelen gyermekek bizonyos tekintetben a társadalom viszonyainak szülöttei. Szokásaink, állapotaink, intézményeink elkerülhetetlenül teszik e bajt, éventek sok ezer gyermeket megfosztanak szüleiktől. Az állam, mint a társadalom intézős képviselője tartozik e gyer- mekeket gondjába fogadni. Másikép elveznek a meg- gondjába fogadja őket, az elkerülhetetlen bajt még maga javára fordítja.

A magán jótékony sokat tehet, segítke- zet nyújthat az államnak, de különösen nálunk az egész terhet nem vállalhatja magára. Legértsebb bizonyítéka ennek Budapestten tényre létező gyer- mekmennyhűny, mely egyesek jótékonyágának közöni fenállását. Jóllehet, hogy ezek az egyesek tekintélyes összeget áldoznak a nemes célnak, s az eredmény, melyet elérnek, szöba sem jöhet, mi- dőn az egész bajt nézzük. A hol általános nagy bajok orvoslásáról van szó, a magán jótékony- ság hatalma és hatása elenyészik. Az állam sebeit csak az állam gyógyíthatja.

Az egyes helyi hatóságok, a városok, a me- gyék sem bízhatók meg e fontos ügy rendezé- sével. Nem rendelkeznek elegendő anyagi és erköl- ci erő fölött, s természetüknek fogva nines meg bennük az a széleskörű általános felleg, mely az állam működését oly jótékonyra teszi. A megyék, a városok is fontos tényezők az ügy rendezésében, de csak tényezők, melyeket az állam igazgat és felhasznál. A vezér szerep csak az államé lehet.

S Európa majdnem minden állama meg- mutatta, hogy miképpen lehet a törvénytelen gyerme- kek sorsán enyhíteni. A lelencintézetek, gyer- mekmennyhelyek és ezekhez hasonló intézetek min- denütt, a hol széleskörű szervezettel bírnak, éven- kint ezer meg ezer emberéletet mentenek meg az állam számára. Mindenütt, mindenképpen jöte- köny befolyással vannak a halandóságra. Ilyen or- szágos gyermekmennyhelyt hazánkra nézve is égető szükségnek tartunk, s fellállítását ezenell alázattal javasolnánk hozzáuk.

De nem oly intézetre gondolunk, a milyen- nek azt az elfogultak előítélete, az itt-ott balura vezetett közvélemény képzeli: nagy kaszárnya, melybe ezer gyermeket összetöntenek! Gyerme- kmennyhelyünknek jól megfontolt szervezettel kell bírnia, melynek főelvit idegen országok tapasztal- tait véglegesen megállapították. Csak azon gyer- mekeket fogadja be, melyek anélkül minden va- lósítnúság szerint elveznek. A befogadott gyer- mekeket vidéki ápolásba adja. A vidéki ápolásnak szigorú ellenőrzési felgázott felügyeleti szer- vezettel kellene bírnia, mely a helyi közegre, s a társadalomnak különben a nőnek segít- ségére támaszkodná. Gondja volna arra, hogy azokat az anyákat, kik hajlandók és ké- pesek maguk ápolni gyermekeiket, vagy a kik ma- guk szeretnek a gyermekeket elhelyezni, pénzbeli segítség által alkalmatosokké tegye. Szigorú fel- ügyelet által a visszaéléseknek mind-mind elejét vehetni.

Ilyen intézet számos emberélet megmentőjé- válnék, s ilyen intézet által az állam atyálal meg- védeve az atyálal gyermekeket, kikről gon- doskodni erkölcsi, nemzeti és nemzetgazdasági köte- lesség. Ezen intézet jó hatással lenne az általános gyermekhalandóság csökkentésére, s sok helyett megtanítaná a népet, miképpen kelljen gyermekeket ápolni és nevelni. Már maga az a látvány, hogy mily nagy gondot fordít az állam elhagyott gyer- mekekre, jótékony erkölcsi hatással lehetne a la- kosság bizonyos rétegeire. A gyermekekítés és gyermekgyilkolás iszonyú büntetési kereskedésnek. Számos kisebb mellékhatás is erede az intézetől. Az egyetem szélesre osztja oly anyaggal ren- delkezők, mely jobban felel meg szükségének, mint a mostani állapot. A főváros szükséglete dajkákra szintén jobban elégtételnék ki; egész- séges dajkákat sokkal könnyebben és biztosabban kaphatnák.

Egyetünk jól tudja, hogy államunk oly szor- tul pénzügyi helyzetben van, hogy új és nagy terhet nem könnyen képes elviselni. Egyetünk komolyan megfontolta az úgy ezen oldalát: nem akart azon érvvel élni, hogy ott, a hol ember- létet van szó, a költségek nagysága szöba sem jö- het. Ezen érvvel viszonyaink között szónoki hatást igen, de practicus eredményt, fájdalom, aligha le- het elérni. Különösen nem a mi esetünkben, mely- ben a szenvedett veszteséget nem érziki valóság- ban, hanem csak elvont gondolkodásokban látják. Egyetünk a pénzügyi kérdést általánosságban meg- fontolván, azon eredményre jutott, hogy az orszá- gos gyermekmennyhely fellállítását nem kerlne any- yi költségbe, hogy a terv kivihetősége veszélyez- tetve volna.

Az épület kérdése nem oly fontoságú, mint első pillanatra látszik. Hiszen a gyermekek nem maradnak az intézetben, minél hamarabb vidékre küldetnek. A gyermek eltartására szükséges költségek részben már fedezve vannak. E célra szolgálna ama 60,000 forint, melyet az állam éventekint a bécsi lelencbáznak fizet. Ehez járulna a szintén frtmal nagyobb Sándor-féle alapítvány; a színtén tekintélyes Nádasdy-féle gyűjtés eredménye; a fő- város ama nagy alapítványa, melyet most a felsé- ges királyi par ezüstlakodalmá alkalmával tett, s

mely hangos tanúbizonysága annak, mennyire érzi fővárosunk a baj nyomását voltát, a kérdés megoldásának szükségét; s végre a mire ezuttal csak rámutatunk, az árvaügy észszerű rendezése, mert most egy árva gyermek felnevelése éventekint aránylag sok pénzbe kerül.

De még ezzel sem merítettük ki a rendel- kezésre álló segédforrásokat. Helyes törvények ál- tal a törvénytelen gyermekek atyját, vagy anyját, ha ez valamiképpen módjában áll, a gyermeke költ- tőt pénznek részben, vagy egészen megtérítésére lehet kényszeríteni. S ha mindezen jövedelmi for- rásokkal nem érthetők be esetleg a törvénytelen gyermekek anyjának illetőségi helye a költségekhez hozzájárulásra szorítható volna.

Nagyméltóságú belügyminiszter ur! Alázatos felterjesztésünkben tények leplezetlen felmutatását és meggyőződésünk nyílt kimondását tűztük ki feladatunknak. Mindakettőre legjobb erőnkkel töre- kedtünk. Tény, hogy egy múltval állam sem oly mostoha a társadalom árvi iránt mint a miénk, s tény, hogy ezen igaz árvi nálunk árvaságok következtében tömegesen elveznek. Meggyőző- dünk, hogy egy célszerűen berendezett országos gyermekmennyhely a bajon segíthetne, s hogy nines számbavehető akadály, mely megakadályozná a megvalósítást komolyan megbihozhatná. Meggyő- ződünk, hogy ilyen országos gyermekmennyhely zödségek, hogy emberéletet mentenek meg, s hogy az állam éventek több ezer polgárral növelhetné la- kosságának számát, oly polgárokkal, kiket igazi magyar polgárokká tehet, kiket a magyar állam- ezme szertül nevelhet. E meggyőződéssel bátor- kodunk nagyméltóságodhoz fordulni. Azon biztos tudatban vagyunk, hogy nagyméltóságod fontolóra fogja venni a kérdést. Érezzük, hogy evel az ügy döntő stadiumba lépett. Minthogy nagymé- ltóságod elé került, elintézetlenül nem maradhat tovább.

ORSZÁGGYÜLÉS.

I.

Az országgyűlés jelen ülészakára ki- tűzött fontosabb tárgyak utolsója: a kis- birtokosok országos földhitel- intézetéről szóló törvényjavaslat ma a képviselőházban általánosságban s részle- teiben letárgyalatott.

Az általános vitában ma részt vettek Helyfő és Apáthy a javaslat mellett, György Endre és Bujanovits Sándor pedig a javaslat ellen szövla.

A részletes tárgyalás jelentékenyebb vita nélkül fejeztetett be, mivel a kifogá- sok nem annyira a törvényjavaslat, mint inkább az intézetnek az alapszabályokban körülírt szervezete ellen irányultak. Ezen alapszabályok pedig a parlament tanácsko- zása alá nem kerültek.

A holnapi ülésben a mentelmi bizott- ság jelentései s a kérvények fognak tár- gyalatni.

II.

A képviselőház ülése június 6-án.

Elnök: Szlavy József. A kormány részéről jelen vannak: Tisza Kálmán, Szapáry Gyula gr., Kemény Gábor b., Pauler Tiivad, Trefort Agoston, Péchy Tamás, Szende Béla, Bedekovics Kálmán b.

A mult ülés jegyzőkönyve felolvasatván, ész- revétel nélkül hitelesítették.

Elnök bemutatja Trencsénmegye két feliratát az 1875. III. t. cz. módosítása és a fényfűzési adóknak — a vadászati adó kivételével — eltör- lése tárgyában. A kérvényi bizottsághoz utasít- tatnak.

Következik a napirend: a kisbirtoko- sok országos földhitelintézetéről szóló törvényjavaslat általánosságban tárgyalás.

György Endre elismeri a kisbirtok hitelé- pességét, de tagadja azt, hogy a kisbirtok ter- mészeténél fogva a zálogelvtől-kölesőre volna utal, mely természeténél fogva en a kisebb összegek- nek teszi a hitelt drágává, a mennyiben a kezé- les, az illeték és a be- és kiutózási költségek firté- telnek képeznek, melyek nagy költségnél feltü- nőleg elegendők, kis összegeknek azonban a kama- tot 15-17%-ra emelik.

Igaz, hogy ez a kölesőn még mindig elősebb lesz, mint az uszorosok által adott hitel, de a kisbirtok hitelképessége évről-évre növekszik, s en emértékben fog terhelővé válni ezen föld- hitelintézet részéről nyert kölesőn. Az uszora momentán-baj a kisbirtokosnál, ezzel szemben egy állandó természetű hitelintézetet alapít- ni, azt hiszi, nem felel meg a célnak. Azt hiszi, hogy zálogelvtől nélkül is lehet a kisbirtoko- sokon segíteni s e tekintetben utal a skóciazi új földhitelintézetekre. Szölv elborzad azon felelősség- től, melyet az intézet élen álló férfiak magukra vállalnak szemben a mezőgazdasági előleg egyletek szervezetével, melyek mindmennyi külön bankok lesznek a legszélesebb hatáskörrel. Nem tartja az intézet tervezetét alaposan megvitatta s dacára a hat évnek, melytől alaptól arról szó volt, elcsúsztat- lát e kérdésben. — Hivatkozik szaktekinélyekre, egyebek között az elhunyt Weninger nyilatkozá- ra, mely határozatlan elítéli e tervet.

Ismerve a ház hangulatát, nem akar indít- ványt tenni, ezéja csak az volt, hogy álláspontját konstatalja. De másrészt tudja azon nyomorúságos helyzetet, melyben a kisbirtokosok tényleg vannak s fenntartja magának, hogy társadalmi uton igye- kezze a tervezet hiányainak lehető orvoslásához járulni, mert a közös cél, melyet elérni kell az, hogy a kisbirtok hitelle emelkedjék.

Helyfő Ignácz a maga és elvtársai nevében kijelenti, hogy a szönyegen levő törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapján elfogadja.

Helyfő Ignácz párta nevében is kijelenti, hogy elfogadja a törvényjavaslatot. Hosszabb be- szédben fejtegeti azon nézetét, hogy a tervezett inté- zét célszerűen és sikeresen fog működtetni s felemelíteni, hogy ő is a létesítő bizottság tagjai közt tartozik, felel azon támadásokra, melyek az intézet szervezete ellen elhangzottak. Osodálkozik a fölöt, hogy épen azok támadják meg most a törvényjavaslatot, kik korábban oly nagyon sürget- ték illy intézet létrehozását. Kíváncsi volt előre azon logikai gimnasztikára, melyre az egyesült ellenzék- nek szüksége van, hogy valamiképpen indokolja, hogy mégis elfogadja a törvényjavaslatot. Lukács Béla ebbe tegnap beleszólt; Lichtenstein erő- sebb organizamusa kisegítette a bajból.

Szólv elfogadja alapul azon irányzsméket is, melyeket a pénzügyi bizottság jelentéséből fölvet. De kijelenti úgy maga mint elvbarátai nevében, hogy elfogadja ugyan ez irányzsméket, mert elismeri, hogy van bennük néhány pont, mely- nyen ádvös, célszerű módosítás, de nem fogad- hatja el, ha a kormány kijelentette, hogy ő ezen pontokhoz szölv-szóra ragaszkodni fog és egy hajja azokat végre, mint a pénzügyi bizottság akarja. Mert ezeket úgy keresztül vinni, annyit tesz, mintha a kormány azt mondaná az intézet- nek. Mi kívánjuk föl, hogy teremtés egy olyan intézetet, mely a kisbirtokosoknak a lehető legol-

csóbb hitel nyújtsa, de egyúttal megkötöm keze- det, lábadat, s lehetetlenem teszem, hogy meg- tehesd mindazt, mit a pénzpiacz változó körülmé- nyeihez képest szükséges, hogy ocsó hitelt nyújtsas.

Igy pl. hogy csak néhányat emlitsen: a pénzügyi bizottság a kezelési számlákat megállapításánál is a kormány hozzájárulását tartja szük- ségesnek. Ki csak némileg foglalkozott pénzügy- tettekkel, tudja, hogy ez a változóköny üzemeltet- től függ, melyet nem maga az intézet állapít meg, mert ez sok más körülménytől függ. Hogy tehát az igazgatóság ne működhessék a maga belátása szerint, a körülmények által jelzet szükségesnek meg- felelőleg, hogy kénytelen legyen közgyűlést össze- hívni a számlák megállapítása végett, ezt a kor- mány által jóváhagyatni, ez nem annyit jelent, hogy az intézetet jogelvézményekben részesítjük, hanem, hogy megszorítóknak vetjük alá. Ez se- hol másutt nem fordul elő. Elég baj az, hogy a törvényhozás beleegyezék annak meghatározásába, hogy mily összegű kölesőnt adhasson az intézet. Nem tud erre példát a pénzügytétel történetében. Nem a birtok nagysága, vagy kicsisége határozza meg, hogy mennyit lehet valakinek kölesőnt adni, mert lehet egy nagy birtok oly helyzetben, hogy szölv intézet nem ad rá 5000 forint, s lehet kis- birtok oly helyzetben, hogy 30,000 frtot is lehet rá adni.

Nem helyesli, hogy a minimum 300 frt le- gyen. Látjuk pl. a galliciazi rustical banknál, hogy lemege egészen 50 frt és az utolsó jelent- es alapján kiszámította, hogy átlag 160 fto köl- csonok adtak.

Elfogadja a javaslatot. (Helyeslés). Bujanovits Sándor ma látja indokát annak, hogy a törvényjavaslat illy siettetve tárgyalassék, főleg midőn annak tényleges életbeléptetéséről a többi tavasz elől szó különben sem lehet. A tár- gyalás e siettetésből következik azután az, hogy a ház tagjai közül többen idegenkednek a felelősség- től s a felelősséget, mint ezt tegnap a miniszter- elnök kijelenté, a kormány is elhárítja magáról. Pedig a felelősség orszárl része mégis a kormányt fogja terhelni.

A maga részéről nem nagy eredményt vár a tervezett intézettől. Drágának és költségesnek tartja a jelzolg üzemeltetést a kisbirtokosok hitelére nézve s költségesnek az új intézet szervezetét. Kijelenti, hogy nem fogadja el a törvényjavaslatot.

Apáthy István abban a meggyőződésben van, hogy a fellállítás szándékolt intézet új életképes attribútiónk bír, miért is azt elfogadja.

A tett nyilatkozatokból azt látja, hogy min- denki elismerte, hogy az őron is, a midőn a létesítendő intézet a kölesőnt adhatja, még min- digi nyereség lesz azon uszorsávl szemben, mely a kisbirtokos osztályt jelenleg pusztítja.

Bujanovics s Lukács ellenérveit cztolja, vég- ül kijelenti, hogy mindaddig, míg valaki a be- terjesztett tervezetnél jobbat nem proponál, a szere- nte jót elfogadja azért, mert a célt elérni akarja.

Szólszár többen nem levén folygyezve, az elnök a szót az előadónak adja át.

Hegedüs Sándor előadó a tett elfogadás- ket cztolja, végül a törvényjavaslatot elvitatásra ajánlja.

Elnök ezután feltevé a kérdést: a ház a tör- vényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapján elfogadja.

A részletes tárgyalásnál Csánady Sándor az állam járulékat 500,000 frtről 1 millió frtra kívánja emelteni. Szapáry Gyula gr. utal arra, hogy 500,000 frtmal többet maga a létesítő bizottság sem kért s méltányosan nem is kérethet, mert az állam a földhitelintézet is csak annyi segélyben részesítette. A ház az indítványt elvetette.

A 3. és 4. szakasz közé Lukács Béla egy új szakasz felvételét indítványozta, mely szerint tör- vényben mondassék ki, hogy az intézet 300 frtmal kisebb és 8000 frtmal nagyobb kölesőnt nem ad- hat. Ki akarná ugyancs kerülni azt, hogy ez csupán az alapszabályokban mondatván ki, a tör- vényhozás tudta nélkül ezen határon az alapsza- bályok változtatásával az intézet túl meheszen.

Helyfő Ignácz épen azért nem kívánja fel- venni az indítványozott szakaszt a törvénybe, mert az rendkívül megkötö az intézetet, mely a kor- mányval egyetértőleg, esetleg ezen arány meg- változtatására tarthatna szükségesnek ezt törvény módosítás nélkül nem eszközölhetné.

Lichtenstein József Helyfő érvelése által be- bizonyítja látja azt, hogy ezen új intézet ijesíti- tesébe által vérsen szándékolatit teremteni a léte- ző földhitelintézetnek. Mert különben nem ki- vánnák azt, hogy csak a könnyen módosítható alapszabályokban mondassék ki a kölesőntlet ha- tára. Az előadó felszólalása után a ház az indít- ványt elveti.

A 7-ik §-ban Gaál Jenő kimondatni kívánja, hogy azon esetben, ha a kormány az alapszabály valamely rendelkezésének káros voltát belátja, a közgyűlés tartozik az alapítók jogainak fenntartása mellett azt módosítani.

Tisza Kálmán nagyon sajtáságosnak tartja az indítványt, m-ly az alapítók érdekeit a kor- mány önkényének teszi ki. Illy intézkedés mel- lett senki sem vállalkoznék alapításra. Különben ezen indítványt épen olyan, mint Lukácsé, mely teljesen megszüntetné az intézet életképességét.

Hegedüs Sándor előadó megjegyzi, hogy az indítvány maga megczófolja magát, mert az alapít- ok jogait érintetlenül hagyja.

Lichtenstein József épen az intézet érde- kében látja szükségesnek Gaál indítványát. Bujanovits Sándor megjegyzi Hegedüs szemben, hogy az alapítók jogai az üzleti részre vonatkoznak s ezen szempontból vételet fel e kikötés az indít- ványba. Csánady Sándor örül annak, hogy Tisza most az egyszer illy szabadulási egyesületi dolgok- ban. (Derűltség).

A ház Gaál Jenő indítványát elveti s az ere- deti szöveget fogadja el.

A hátrólvo szakaszok észrevétel nélkül va- tozatlanul elfogadtatnak.

A mentelmi bizottság jelentéseinek mára ha- tározott tárgyalása holnapra halasztatik.

A gazdasági bizottság javaslata folytán id. Tass y Károly képviselőházi igaztónak az 1200 frt évi fizetésen és 300 frt lakbérben kívül f. évi június elsejétől fogva még 200 frt évi személyes pótlék szavataltik meg.

Tisza Kálmán miniszterelnök válaszol K o m- j á t h y Béának azon interpellációjára, hogy meg- jette-e a kormány a képviselőház 1876 decz. 12-én kért határozata alapján a szükséges bűnfenyít- ő — természetesen kölesőnt utján — mert a tör- vényhatóságoknak, talán 1-2 törvényhatóságot kivéve, nines tőlök illy célra. De vajon t. ház, ki fogna a törvényhatóságoknak ezen százejtű és gyámság alatt levő testületeknek kivált jelen szer- kezettöbbsen százezreke rugó kölesőntlet adni és minő alapon? Én erre sem alapot, sem lehetősé- get nem látok. Csak egy módját látom, mely által a törvényhatóságoknak lehetővé tétetnék az, hogy a törvényjavaslatban kijelölt feladatunknak eleget tessenek, s ez, az, hogy az illy célzokra szük- séges amortizációs kölcsönöket vagy az állampen- tár adja, vagy az államkormány eszközölje az ál- lam jótállása mellett.

Megjegedem, hogy ez ellen pénzügyi tekin- tetsékből talán lehetne alapos észrevétel tenni, de

Pauler Tiivad igazságügyminiszter jelentés t e z a z o n h o z z á t u s i t o t k é r v é n y f o l y t á t n i t i n t é z k e d é s e i r ö l , a m e l y k é r v é n y b e n t ö t t A n t a l g y e r m e k e i L é v a y I s t v á n a l t n é h a i a t y i k h a g y a t é k u l f e l v e t t k ö l c s ö n r ö l s z ö l , s e l v e z e t t k ö l c s ö n r ö l e l ő s z e r z é s e r e a s z e g e d i k i r . t ö r v é n y z s z e k t k ö l c s ö n t e t n i ö h a j t á j k . — A m i n i s t e r j e n t é s e j e n t e s t e s z a z ú g y m i b e n l e t ö r l ; i s m e r t e t i a z E d e r I s t v á n e l l e n i b ű n t y o r s r ö s t , v e d i C s e m e g h y v o l á m m i t k á r t a s z e m e l y e r e n e z e n ü g y b e n f e l h o z o t g y a n u s i t á s o k e l l e n s v é g ű l k i e n t e l i , h o g y a z e l v e z e t t k ö l c s ö n t e l v é n y n e g m o s t e m k e r ű l t m e g , d e a z ű l l e z z k e v é g m e g i s k ö t e l e s s é g e n e k i s m e r t e a z ű r y ö l j e n t e s t t e n n i a h á z n a k .

Az igazságügyminiszter jelentése tudomásul vétetik.

A holnapi ülés napirendjén lesz a kisbirtokosok földhitelintézetéről szóló törvényjavaslat harmadik felolvasása és a mentelmi bizottságunk négy rendbeli jelentése. Ülés vége I óra 40 perczkor.

Csapó Kálmán beszéde.

— A képviselőház jun. 4-iki ülésében. —

A 3 §-ek epk szölv:

A megyei törvényhatóságok a beszállású szolgáló állandó épületek (lakotanyák, fűtőlakotanyák stb.) létrehozását, a következő módokon mozdíthatják elő:

a) úgy, hogy azok községeket, melyek állandó beszállású állomásai vannak kijelölve, a lakotanyák és más szükséges helyiségek létesítésében támogatják, mely támogatást vagy egyszer mindenkora nyújtott segély alakjában, vagy az által nyújtják, hogy a beszállású szolgáló törvényhatóságok megállapított megterítésében ki, a községek részére még aránylagos évi kártalanult biztosítanak;

b) úgy, hogy ott, ahol ez célszerűnek mutatkozik, magánosoktól egy meghatározott összeg felvételére, vagy egy meghatározott évi felvételre is kállandó, vagy

Azonban meg egyrészt azt tartom, hogy ha akarjuk a czált, akkorunk kell az eszközöket is, melyek nélkül a czél elérése lehetetlen, más részről azt hiszem, hogy azon pénzügyi nehézségek egy-szerint esnek az által, hogy ott, hol a törvény-hatóságok a kölesont az állam garantirozta, a fe-dezetül szolgáló pótdadók behajtását az állam veszi át és saját közegei által eszközölteti és az által bizto-sítja, hogy a törvényhatóságok azon közegektől, melyek az állam pénztárát is érheti a jök állás — minden körülmények között eleget tenni képesek is lesznek s eleget tenni fognak is.

Ez az t. ház, a mit az előadott után a tárgyalás alatt levő §-hoz pótláskép előterjesztett bírói körökben. Tudom, hogy azon este, ha indítványom elfogadtának, különösen az alternatíva megállapítása tekintetében, vajon az állam pénztár ellátására a törvényhatóságok, vagy csak garanzitóra a kölesontek? minden este bővebb megfontolást igényel és bármily alternatíva fogadtának el, annak megállapítása is bővebb megfontolást, s a javaslata igaztása gondos szövegeztet igényel. Azért én e tekintetben határozottan szövegeztet javaslatot nem is terjeszték elő, kérem azonban a t. ház-at, hogy benyújtandó indítványom figyelembe vételével leendő újabb szövegeztet tekintettel a törvényjavaslat ezen §-át a pénzügyi s esetleg egy-tesen is a véderő bizottsághoz visszautasít mel-lőztesse. Ez értelemben van szerencsém úgy fentebbi módosításomat, mint ezen most előterjesztett in-dítványomat a t. háznak elfogadás végett tiszte-lettel benyújtani. (Helyeslés balfelől.)

A módosítvány így hangzik:
A 3. §. első kikezdése után tétessék: Ezt előmozdítani köteleztetnek, a c. pont után pedig tétessék a következő bekezdés: „Ha lakatlanok építé-sét a megye vagy egybesjárás katonai főrehelye-kül kijelölt községeinek többsége kívánja, a törvény-hatóság támogatását meg nem tagadhatja, jogában áll azonban annak a jelen törvényben szabályozott módok közül bármelyiket szabadon választani.

Indítvány pedig következő:
A 3. §. utolsó tétessék vissza a pénzügyi bi-zottsághoz oly értelemben leendő kiegészítés vé-gtét, hogy a törvényhatóságoknak a lakatlanok építé-sének szükséges kölesontek, vagy az állam pénz-tárból adassanak ki, vagy az állampénztár kezese-sége mellett az államkormány közvetítésével szerze-senek be is.

„Az indítványt, melyet Pulszky Ágost pártolt, a miniszterelnök és az előadó felszólalása után el-vetett.

KÖZGAZDASÁG

A gazdasági kongresszus után.

Most, midőn láttuk, mily szép számmal se-reglettek össze a kongresszus a gazdák az ország minden részéből, s hallottuk mily meleg érdeklődéssel igyekezett az ott összesereglett tagok min-denike javaslata hozni az állam módokát, a melyek véleménye szerint a tárgyalás alá vett bajokon leg-jobbán és leghamarabb segíteni lehetne; — kezd-minket is újra eltelni a remény, hogy azon gazda-közönség, melyet a saját sorsa iránti részvétele-nélkül mi is nem egyszer vádoltunk, s melyet mi is nem egyszer megróttunk, hogy saját hivatása-iránt sem bír elegendő érzéssel, végre azon ter-hek súlya alatt, melyek részint saját mulasztása-folytán nyomják vállait, részint a mezőgazdasági érdekeknek egy a kormány, mint az országgyűlés által való és évtizedek óta tartó elhanyagolással érdeket, ébredni kezd.

Hogy azon mulasztások, melyek a gazdák vállaira jelenleg súlyosodó terheket előidéztek, s mind azon téves és ferde kormányi és országgyű-lési intézkedések, melyeknek nyomában a mező-gazdaságot jelenleg sújtó bajok keletkeztek, s annak előhaladását lehetlentik, a kongresszus tagjai előtt ismeretesek, arról a kongresszusnak tárgyalási ta-nuskodnak. De vajon, hogy mindezek dacára, a kongresszus határozataiban ajánlata hozott orro-slás, valóban befogja-e gyógyítani ama sebeket, melyeket a mezőgazdaság testén, a kormányi téves és ferde intézkedések, s az országgyűlés által követett hibás, sőt vétkez közgazdasági politika ütöttek, vaj-on azok gyógyulása vetendik-e, mikor a mező-gazdasági életen évtizedek óta ragódó kört, melyet részint a kormány, részint saját mulasztásaink idéztek elő? — azt a jövő fogja csak megmutat-hatni.

Annýt azonban már ma elernünk mon-dhatni, hogy az ut, melyre a kongresszus lépett, helyes, s hogy határozataiban teljesen fel lehet ismerni azt, miszerint a gazda-közönségben azon hit — hogy ha magán, hogy ha bajain segíteni akar, önmagának kell ke-zébe venni saját sorsának intézését — teljes meggyőződésé éreledett. S hogy ha ennek tudatában sem mag, nem fog elmulasztani többé semmit, amire saját ereje elegendő, sem pedig nem szűnik meg zavart hallatni mindannyiszor, ugy a kormány mint az országgyűléssel szemben is, valahányszor csak érdeket veszélyeztetve látja, sért-ve érzi, akkor méltán reményelhetjük, hogy a S.-F. e-hérvárótt tartott kongresszusnak egy új-jélet veendő kezdetét az ország me-zőgazdaságában! Hogy azonban ez valóban bekövetkezzék, erre edes mindannyiunk közremű-ködésére van szükség. Fel tehát Magyarország gazdái! a földmivelést fel a legnagyobb birtoko-sokig, kövessük ama zászlót, melyet gazdatársaink a székesfehérvári gazdasági kongresszuson kibon-tottak, s a melyre fényes betűkkel van felírva a me-zőgazdasági érdekek — buzdító, lel-kesítő szava.

Tegyük meg mindannyian kötelességünket!

A nemzetközi gabnakereskedés történeti és statisztikai adatok nyomán.

E kérdéstől az orsz. gazdasági kongresszuson dr. Neumann Armin alapos és mély tanulmány felolvasást tartott. Azon helyzetben vagyunk, hogy az érdekes felolvasást egész terjedelmében közöl-jük:

Igen tisztelt országos értekezlet!
Mielőtt jelen előadásomat megkezdénem, szükségesnek tartom források megjelölését, melyekből az anyagot ezen fontos és még hosszú időn át napirenden maradó tárgy számára össze-hoztam. E tekintetben első sorban felmentendők Dackelmannak 1876 november 29-én Kasselben tartott felolvasása; Menzel: Geschichte Europas, Roscher-System der Volkswirtschaft, a Wiener Zeitung, és Wiener Abendpost egyrémely cik-kei, különösen pedig a „Pester Lloyd“ és Max Wirth által a múlt évben közzétett érdekes cik-

kei. Ezek után áttérve felolvasásom tárgyára, ki-emelendő mindenekelőtt, hogy a kereskedés min-den neme közt a gabnakereskedés a legnehezebb és ebben rejlik egyik főoka annak, hogy csak ké-sőn jutott fejlődésre. A gabna termégek értéke az arányosítva föltételezhető az árak, hogy csak ké-sőn jutott fejlődésre. A gabna termégek értéke az arányosítva föltételezhető az árak, hogy csak ké-sőn jutott fejlődésre. A gabna termégek értéke az arányosítva föltételezhető az árak, hogy csak ké-sőn jutott fejlődésre.

A nemzetközi gabnakereskedés első nyoma-ira Egyiptomban, — mely China és India mel-lét a legregibb kultúrálomok egyike volt, — aka-dunk.

Egyiptom elmés öntözési intézményei, az Abesz-szini felvidéken történő öntözések által okozott Nyáradásokat az egész országra nézve hasznossá tették és a Nyáradást a világ egyik legterméke-nyebb vidékévé változtatták. Ezon felül Egyiptom-ban, azon intézkedések tetté megfontosítva, hogy a termékeny évek gabna feleslege föld alatti magtár-akban (silókban) lett elhelyezve, a mi ez orszá-got azon helyzetbe hozta nemcsak a kedvezőtlen termések veszélyét kiállhatni, hanem más orszá-gokat is gabnával elláthatni. Erről a biblia meg-ható egyszerűségbe öltött elbeszélései tanusog-tatnak.

A jphoeniciai gyártnyájakért, melyeket utazásaikban magukkal vitték, gabnát is cseréltek be, melyekkel nemcsak népes városokat, mint Sidont és Tyrust, hanem számos görög szigetét és partvidéket is elláták.

Olaszország gabnakereskedése az első pun háború után, vagyis 264—241. év-ben Kr. sz. előtt vált római tartományává. A gal-liaiak fölött Telamon és Claudiunál kivított vé-res győzelme folytán a romaiak a Pó sámbeső és túlsó termékeny vidékeit is annektálták, és azokat Gallia Cisalpina elnevezés alatt római tar-tományává egyesítették; a főváros könnyebb el-lemezhetése szempontjából e tartomány két műnt, az u. n. Via Flaminia és via Aemilia által lett Rómával összekapcsolva.

A népvándorlás korszakában a közművelődés elenyészett a nemzetközi gabnakereskedés is elenyészett és csakis akkor vergődött ismét jelentő-ségre, midőn a középkorban Venetia és Génua váltak a kereskedelmnek nagy emporumává.

A 11. 12. és 13-ik században az észak-euró-pai nemzetközi gabnakereskedés a Hansa-szövét-ség kezeibe volt léte, mely Oroszország belsejé-vel is lépett kereskedelmi viszonyba és onnét egy-be-között gabnát is kivitelezett.

A 12-ik század végén Wisby — a keleti tengerben fekvő és Svédországhoz tartozó Gotland v. Wisbyan fővárosa volt a Hansa gabnakereskedésének központja.

A Hansa hanyatlásával Königsberg mellett főleg Danzig ragadta magához a gabnakereskedést, és mint lengyel és porosz gabnakereskedési hely oly fontosá vált, hogy a 15-ik században Európá-e totius granarium elnevezéssel jelezték. Azon idő-ben egy kronista közlése szerint egy évben több mint 20.683.200 porosz véka gabna lett Lengyel-ér Poroszból Danzigba, onnét pedig Svéd-és Norvégia, Hollandiába és Angolországba ki-vitelezve.

A 30 éves háború alatt a Svajcz is a leg-fontosabb exportországhoz tartozott, a mennyiben különösen az akkori sváb tartomány kizárólag on-nét láttaott el gabnával. A kivitel oly mérvet öltött, hogy a Svajcz a földmivelést erőszakosan kigátította, midőn azonban az 1648-iki békekötés után Bajor- és Svábország ismét termő képekké let-ték, a Svajczban oly veszedelmes krízis állott be, mely nemcsak a gabna értéktelenségét és a föld-birtokok osztályát vesztéséget, hanem forradalmi mozgalmakat is idézett elő. A 17. és 18-ik században belső Németország is többször szoru-t bevitelre, így 1692—1699-ben, 1762—1766-ban, 1771—1772-ben; a bevétel legnagyobb részét Len-gyelországból eszközölték, azonban Magyaror-szágból is vettek már a múlt században via So-prony és Pozsony belső Németországba gabnát. Különben pedig a magyar export akkoriban csu-pán Bécsre és a dunántúli délnyugati megyékre szorított, honnét ottani kereskedők által terhes vámnehézségek mellett Karintia és Steieror-szágba szállították. Csupán midőn 1790-ben Olasz-országban nagy inség támadt, történt oda is Ma-gyarországból gabnakereskedés.

Az első francia forradalom kezdetével a nemzet-köz gabnakereskedésben nagy vilpángó állott be. Első sorban ugyanis Franciaország az exportországhoz sorolódó egészen kilepelt, — 1789-ben pedig An-golország politikai okoknál fogva kénytelen volt kiviteli tilalmat kibocsátani, — 1790—1815-ig több, mint 10 egymásután következő rossz termés által lett sújtva. A szárazföldi zárandereszt folytán a keleti és északi tenger kikötőiből nem láthatta el magát gabnával, és midőn az ibériai és olasz-orzsági felszítgeten is kiűrt a háború, gabnakereskedés csupán a fekete tenger és Afrika északi partjaira szorítkozhatott. Igaz, hogy azon időben Észak-amerika kezdett ugyan gabnát Angolországba be-vinni, de midőn 1812-ben az egyesült államok és Angolország közti kiűrt a háború, kénytelen volt az izolált Angolország gabnakereskedést otthon elő-látni, a mit az ismert angol energiával kereszteni is vitt, nagy tökélet fordított a földmivelésre, és azon elégtellett birt, hogy 1813-ban már aratának örvendezett, mégis midőn 1814-ben a béke meg-lett költe, és azzal együtt a bevétel ismét szá-baddá lett a gabnakereskedés annyira leszállt, hogy az angol haszonbérlet közt nagy krízis támadt.

A 1789—1815-diki korszakban, mely oly gazdag volt politikai eseményekben a nemzetköz gabnakereskedésnek nagy nehézségekkel kellett megküzdnie, de ezáltal érdekessége és élénksége mit sem vesztett. E tekintetben kiemelendő An-golország, mely a hadsereg élelmézésére végett kény-telen volt egy egész flottát transzporthajókkal hadi-hajók kíséretében Tunisba és Birmába vinni a Fe-keletregerbe küldeni, hogy a Spanyolországban, Portugáliában és Siciliában kűző seregeket éle-llemmel ellássa; az angol-amerikai háborúban éle-lmet, midőn az észak-amerikai kivitel megszűnt, nyugatindiai gyarmataiba is szállított gabnát. Ezen időben, különösen pedig, midőn 1805-ben a francia hadsereg totóponját érte Németország is nagy bevételre szorult. A vasútépítési korszakban, mely Németországban a 30-as évek második felében ál-lott be, a gabnakereskedés pangásának indult, mert a spekuláció főleg vasúti részvényekre fordította tőkét; mindamellet a nemzetköz gabnakeres-ke-dés sajátjepepe jelentősége csakis azon időpon-tban veszi kezdetét, midőn a kontinentális vasúti háló-zat vasúti mindinkább összekötötték. Most, midőn a szász hálózat Európa egyik végétől a másik vé-

gég szoros összefüggésben áll, midőn a vontató gézhajók is a nagy folyamokon kiképezve, illetve kiképezésben foglalva vannak és a legtovább or-szágok a táviradi korrespondencia által a leg-gyorsabb kereskedelmi összeköttetésben állnak, — midőn kiképzett hitelviszonyokba nagy gabnakeres-ke-dés a tökély magas fokára emelkedett és a kö-vetkező főpiacokon pontossal: Alexandria, Bécs, Berlin, Budapest, Danzig, Sanfrancisco, Ga-latz, Köln, Königsberg, Liverpool, London, Mar-seille, München, Newyork, Odessa, Páris, Rotterdam, Zürich illetve Rorschach stb.

Hathatós elősegítője a kereskedelemnek több helyen, nevezetesen pedig Lipcsén, Bécsben és Budapesten az aratás előtt és alatt megtartani szokott nemzetközi gabnakereskedés. Ezen városok sajátjepepe üzleti művelésében felül különösen azon czél felé törekednek, hogy a tapasztalatok kiese-relessé folytán a par excellence gabnakereske-dés országokban remélhető aratás megközelítő képté-nyrejk és abból a következő konjunkturákra követ-keztetéseket vehassanak. Azonban az ezen városok alkalmával felszínre hozott tudósítások nem igen megbízhatók, és sajálatlalt kell tapasztalni, hogy a legtöbb ország mezőgazdasági statisztikája még igen hátra van. Elismerést érdemelnek e tekintet-be a bécsi földművelési miniszterium közlemé-nye: „Wiener Zeitung“ — ban. A porosz mező-gaz-dasági miniszterium is sokat tett a statisztika ezen ágának emelésére, legkülönösebb azonban a me-zőgazdasági statisztika az amerikai egyesült álla-mokban, hol a gyors és megbízható tájékoztási eszközökön fogva a tökély magas fokát érte.

Menny az ajánlja, hogy a kulturálomok kellő száma hivatalos tudósításokat alkalmazzanak, kik az aratási kiűrtásokat és az aratás eredményét egy központi helyre sürgönyözzék, és habár ezen eszme az államkormány által valószínű nem lett az megis főgönye talajra talált, amennyiben egy pá-riási számla „Lecho agricole“ az 1875-ki francia gabnakereskedés eredményének biztos kiűrtására ez-zele-ből a táviradi tudósítás egész hálózat alkalmazta, — midőn már 1875. augusztus elején képes volt az azon évi francia gabnakereskedés összes eredményét 104.423.177 hectoliterben vagy egy hektárnak átlagos eredményét 15.30 hectoliterben kifejezve jelezni. E lap statisztikai kimutatása csak keveset különböztet a hivatalos kimutatástól, mely az ösz-ge eredményt 100.634.861 hectoliterre tette. A nemzetköz gabnakereskedés időnkénti terjedelme szoros összefüggésben áll az évenkénti aratási eredménnyel, általában pedig feltehető, hogy a leg-ritkább kivételhez tartozik miszerint a kiválóan gabnakereskedő országokban egyidejűleg akár kizáró-lag jó, akár kizárólag rossz aratások beálljanak. A természet mindkét tekintetben kiegyenlíti a szélsősége-t, ezt tapasztaljuk pl. 1834-ben a midőn majdnem egész Európából aratásnak örvendezett, Oroszország-ban pedig nagy inség volt. Azért szabálytalan fel-lítható; hogy az átlag az évi összárattási eredmény közepesűrű, míg a kiűrtó vagy egészen rossz aratás a kivételhez tartozik. Mindebből következők, hogy a nemzetköz gabnakereskedés piacai nem lehetnek örök érvényűek, vannak azonban oly országok, melyek folytonos bevételre szorulnak, melyekben bizonyos termények kivételé más termények szükségletéhez semmi arányban sem áll. Ezen országokhoz tartozik első sorban Angol-ország, aztán Németország és a Svajcz. E. Mayer szerint 1876-ban Angolországban 45.394.152 Centweights buza és 67.144.692 Cnts egyéb gabnakereskedés lett behozva, a buza bevételhez, leg-többel járultak az amerikai egyesült államok t. 1. több 20 millió Cwtsel, aztán Oroszország 9 mil-lióval, Németország 2 és fél millióval, Török-ország és Románia 1 1/2, Egyiptom 2 1/2 millióval. Németország évenként legalább 30 millió mázsa gabnakereskedés, a Svajcz pedig aránylag a legna-gyobb bevételre szorult, mert egy néhány vidékén kívül, melyekhez különösen Thurgau tartozik, nem képes szükségletét túlhaladó termést előállítani. Évenkénti külföldi szükséglete, melyet Magyar-ország — különösen pedig Franciaországból (Mar-seilleből) fedez 1 1/2 millió hektoliterre tehető. Franciaország többet importál mint exportál, im-portját különösen Afrikából fedezi. Belgium, az Alföld, Görögország, Svéd- és Norvégia szinte szorulnak bevételre, újabb időben azonban Svéd-ország zab és árpa tekintetében export képesé-vált, Spanyolország keveset és szabálytalanul export-ált, Olaszország pedig csupán idegen buzát im-portál, ellenben rizs, kukorica és burgonyát exportál.

Első rendű exportországhoz tartoznak jelenben Ausztrália, az amerikai Egyesült-Államok, különösen California, Magyar- és Oroszország. Jövőre Egyiptom és India fog előreláthatólag e tekintetben első helyet elfoglalni. Keletindian, mely roppant termelő vidékekkel bír, az önter-melési költségek 200%-al olcsóbbak mint Euró-pában, Angolország pedig Indiában nagyszerű eszernyő munkálkatokat tervez, hogy az ottani produkciót a világkereskedelemmel összeköt-tebbe hozza.

A nemzetköz gabnakereskedelem mellett újabb időben a lisztkereskedelem is nagy szere-pet játszik a világkereskedelemben, különösen pedig Magyarországon, Hollandiában és az észak-amerikai államok exportálának nagy mérvben lisztet; leg-á-gyobb keletkezésének és elismérésének örvend azon-ban a magyar liszt. A budapesti statisztikai hiva-tal közlése szerint a magyar buza-termelés átlag évenként 35 millió alsó ausztriai mérőre tehető. Ezelőtt a bányási buza tartatott legjobban minőség-nek, most azonban a tisztított termelt buzá-nak — szép piros színe és az élelőssége miatt — ad-nak elő-főbbséget. 1868 óta a buzaexport meglehe-tősen fagykozott, minek főoka részint az ame-riikai és orosz konkurrenzában, részint pedig ab-ban rejlik, hogy a külföld buza helyett előnyösebb-mel látja tőlünk lisztet venni. A budapesti ma-gompar egyike a legkiképzettebbeknek az egész világon, az ottani malomok több mint 10 millió mázsa őrési képességgel bírnak, némelyik közülük 11, sőt a múlt év óta 12 különféle nemű lisztet készít, melynek minősége oly különböző, hogy a prima qualities pro 100 kilo kétszer oly árral bír, mint a legolcsóbb minőségű. A malomok főmunká-ját jelziket Németország nemkülönbön Angol-országba árusítják. Újabb időben a Svajcz és a Né-metalföldi export hanyatlásnak indult. A tenger-en túli üzleti összeköttetés Braziliára szorít-kozik.

A „Pester Lloyd“ közlése szerint a buda-pesti malomok 1878-ik évben 4.398.000 méter-mázsát lisztet előállított, vagyis 400.000 méter-mázsával több mint 1877-ben és majdnem kétszer annyi mint 1870-ben. Ezen mennyiségből 3.110.000 méter-mázsát lett külföldre kivitelezve. Az Angol-or-szágra való kivitel első helyen áll és folytonos emel-ke-désnek örvend, mert míg 1877-ben csak 695.868 mázsa-rugott, 1878-ban 845.300 mázsa volt, melyből 519.000 mázsa via Triest, 176.000 mé-ter-mázsát via Fiume, a többi via Hamburg lett szállítva; a brazilai kivitel is oly emelkedésnek örvend, minő eddig soha sem létezett. 1878-ban összesen 184.179 barril liszt — egy barril egyenlő 156 bécsi métermázsával — lett Braziliába kivi-telezve, holott 1863-ban pl. a kivitel csak 86.319 1864-ben 102.244, 1870-ben 152.801, 1876-ban 135.900, 1877-ben 153.660 barrilra rugott. A liszt-

kereskedés még jövedelmesebb lehetne, hogy ha fuvar intézkedést azon nagy különbözet, melyet 5000 kilogrammos és azon aluli terhek fuvar ta-kiűrtában fellírtottak, mérsekelnék, mert a jelen viszonyok közt az annyira lucratív detallizált a gyároka nézve egészen megsemmisül és a detail vevők kénytelenitlennek második kézből szükséglet-keiket fedezni. A Bécsessel való forgalomra nézve is káros hatással vannak a magas fuvarártek, és innét van, hogy a lisztforgalom, mely 1877-ben már egy 1/2 részre esökkent, 1878-ban ismét 50.000 zsákka kevesebbet, másrésről azonban elismerést érdemel a kormány a Fiumei kikötő körül eszközölt célirányos intézkedésekért, mely kikötő 1878-ban először közvetítette a magyarliszt tengeri kivitelét Angolországba.

Külföldi keletkezésnek örvend továbbá a Ma-gyarország északi vidékén természet szor, a tót árpa, banáti kukorica és a Ferenczesatornán el-hajózott ugynevezett eszernyő.

Ha a nemzetköz gabnakereskedés fejlődése-nek történetét közelebbről és behatóan vizsgáljuk, azt fogjuk találni, hogy az államok által követett gabna-politika abban nagy faktort képez. Az állam ugyanis mindig kötelességének ismerte drágaság idejeikor a nép oleso élelmézéséről lehetőleg gon-doskodni és ezen gondozásból keletkezett az, amit gabna-politikának nevezünk. Az Egyiptomban és Chinában alkalmazott gabnakereskedés erre alkalmas eszközül használták. A római republikánusok egy nagy szerepet játszó agrar-törvények, habár első sorban a patriciusok hatalmának megtörését céloz-ták e mellett a plebejusoknak éhségöltő megmen-tésére voltak irányva, amennyiben államföldeket is engedték az nekik tulajdonul. A római eszár-szág alatt, különösen azon időben, midőn a kor-mány a néppel szemben mindinkább erőltető-vált, úgy vették a nyugtalan néppel elbánhatni, ha számukra kellőképenyőrő és játékok (panem et circenses) gondoskodtak. Azonban azon irány, melyet a múlt században és a jelen század elején gyakorolt gabna-politika folytatott, azt bizonyítja, hogy a kormányok a gabnakereskedés lényegéről téves fogalmakkal bírtak, kiviteli tilalmak, vagy magas kiviteli vámmal a drágaságnak elejét venni alig lehet, mert a remélés, melyet ezen intézkedések rendszerint a közönségnek előidéznek épen az el-lenkező hatást, vagyis az árak emelkedését szálték. A konszumentek siettek venni, a producensek pedig idegenkedtek az eladástól, minél fogva a szomszéd államoknál fenn volt magas árak itt is beálltak. Így történt, hogy midőn Angol-ország a kiviteli tilalmat kibocsátotta, a gabnakeres-ke-dés néhány nap alatt 20 százalékkal emelkedett. Az-éllé kiűrtó gazdasági politikának tartották az ál-lam magtárak felállítását. Azonban az ezen intéz-ményvel egybekötött roppant költségeknek annak sikeres létesítését lehetetlennek tették, ezt tap-asztalva 1847-ben Franciaország, midőn N. poleon egyik régi eszméjét valószínű akarta. Kiszámították ugyanis, hogy a kedvezőtlen évek hiánylátai-nak fedezésére 22 millió hektoliter gabna magtár-ozásra volna szükség. Ezen roppant mennyiség megfelelő körülbelül azon feleslegnek, melyet Fran-ciaország 7 6/7 vben nyert, mert a legtöbb termé-s mellett akkoriban évenként 3 millió hektoliter gabnát exportált. — Midőn pedig kiszámították, hogy mennyibe kerülne a magtárak előál-lítása, a készletet időnkénti kiegészítése és keze-lési költsége, kitűnt, hogy ehez 700 millió franc szükségesletük, minek folytán természetesen az egész terv a papirkorszak került.

II-ik Frigyes porosz király egyik legneveze-tesebb kettefélével említtik fel, hogy körültekintő gabnapolitikájá folytán 1771. és 1772-ben beállott inség alkalmával alatrálvált azon helyzetbe hozta, kényerüket fele árban olcsóbban vásárolhatták, mint a szomszédállamok alatrálói. Ebből azt dedukálták, hogy az állam által az alatrálók számára oleso esz-kezőt elárúsítani alkalmas eszköz arra, hogy a magas árak által okozott nélkülözéseknek elejét véteék. Csak hogy ezen okoskodásnak számba nem vették, hogy II. Frigyes eljárása elősegítette a 1769-iki bő ter-més által, mely a múlt század legtermékenyebb éve volt, mely lehetővé tette az amugy sem el-árúsítható gabnát a számos államalmi jóságokban felhalmozni, és az által is, hogy 1773 ismét jó termés volt, ezen különös kedvező körülmény-nélkül a porosz királynak genitáltsa sem lett volna képes a mérsékelt árakat hosszabb ideig fenntartani. A történet eléggé bizonyítja, hogy a kormány által a drágaság idején czéla vett állami intézkedések csak palliatív eszközöknek bizonyul-nak, megmetyelvezik az érkeleséket, kizárják az ö-n-séget, és mert mindenki üdvét a kormánytól várja, csak zavargásoknak kutorfásai. Itt csakis önmérséklet a szükségletben és lehetőleg surro-gatamoknak pl. rizsnek, hüvelyes veteményeknek használatát, továbbá a kormányok a gabnakeres-ke-dés iránti legnagyobb passivitsa segíthet a ba-jon. A mai nemzetköz gabnakereskedés legfonto-sabb politikai jelentősége épen abban rejlik, hogy a drágaságot, ha nem is egészen lehetetlenül, mégis azt nagyban mérsékli, annak tartamát meg-rövidíti.

A mondottak igaz voltát bizonyítja az újabb kori legfontosabb gabnapolitikai jelenségek, minők a francia forradalom által követett gabnapolitika, Angolországban a Peel-féle-bill, és annak eltörlé-se, az 1847-iki drágaság által különösen Német-or-szágon követett gabnapolitika és kététségkívül fogjuk bizonyítani a mai napig Bismarck által inaugurált reakcionárius vámpolitika követke-zményei.

Messze vezetne a francia forradalom által követett gabnapolitikai részletesen előadni, habár aligba van forrás, melyből a kereskedelmi szabá-dág hive több érveket meríthetne, mint az akkori eseményekből: a kényértésűt (egy font kenyér ára 3 son volt) egy maximális ár váltotta fel, ez később a vagyonosabb osztály tekintetében fel lett emelve, az állam a vidéken requisitokat volt kény-telen Páris számára eszközölni és e czéloból egy 8000 főből álló úgy nevezett forradalmi hadsereget állított fel, mégis midőn a kormány látván, hogy intézkedések a remél siker helyett azt erdém-nyezték, hogy a kenyér fontjának ára 50—60 liv-re-re, a 325 fontos szász liszt ára 14000 livresre felekött, midőn látta, hogy az igazságtalosság, az elé-gtelenség nöttön né, és érezte azt is, hogy az élel-mi készletek bejelentésére vonatkozó intézke-dések, mely természetesen házkutatások és denun-ciacziókra vezetett, a köztársasági szabadságra nézve, melyet a szószekekről oly fennhangon hí-r-dettek, a konvent legsúlyosabb gyaloglás tette volt, határozatott el a maximumra vonatkozó törvény-ek, melyet „Loi homicide“ (gyilkostörvénynek) neveztek, eltörölték és a kereskedelmi szabadság é-lvénke kisebb-nagyobb mérvben való életbe lép-tetését.

A mi az angol gabnakereskedés eltörlését illeti, vissza kell pillantannunk a közép korra, mikor An-glia gazdasága nem egy, mint most, kereskedelem és iparban is, hanem kiválólag földmívelés-ben állott. Akkor a kivitel meglehetősen nagy lát-tak a legalkalmasabb módot arra, hogy a fel-hadonoleso kényert előállítsanak; 1430-ban fel-szabályozták nyugat a kivitelre az este, ha egy-17-ik század végén pedig bizonyos árállapodás-mellett kiviteli díjak is voltak kiszabva, míg 1773-ban minden a gabnakereskedés korláto-zását czélzó intézkedések meg lettek szüntetve. Ez

igy tartott 1815-ig, ez évben megengedték ugyan a vámentes bevitelt, azonban a bevitt gabnát Docksokban kellett elhelyezni, és eladását csak ak-kor engedték meg, ha egy quartre buza ára 80 shillingre rugott. 1842-ben Peel-féle gabnabil-lemkedett törvényörvény; ezen bill megengedte az eladást, ha egy quartre buza 73 shillinget ér el és a vámskála 73 shilling maximalis, és 51 shil-ling minimalis ár mellett 1—20 shilling emel-ke-dett. Az ár 150 piazé átlagos ára szerint lett megállapítva. A Peel-féle billre Cobden Richiari a kereskedelmi szabadság ezen híres szószeke által Manchesterben alakított anti corlaw league volt a felet. A Peel-féle bill reánk nézve nem egy-ben történeti reminiscenciáknak, az Angolországban fej-lethetlen fog maradni azon heves pártküldelem-kiatt, melyet 6 éven át előidézett.

Ezen bill kassagott egy a számos bérloz-sz-tálya, melynek közepesűrű átlagos árát biztosított a nélkül, hogy a konszumentek drágaságallé sujtána, mindamellet költségtelen, hogy a legszüksé-gesebb élelmi szert megdrágította. — Nincs talán gazdasági tevékenység, mely pro és contra oly nagy irodalmat felmutathatna, mint ezen bill. A mezőgazdák azzal fenyegettek, hogy számtó-földjeiket legelőkké fogják átalakítani és az állat-tenyésztésre fognak szorítottok. Az iparosok pedig a földmívelő országokat, mint Oroszországot és Északamerikát, melyek akkor angol gyártnyávkora voltak utalva és Angolország legjobb vevői voltak, a beviteli vámmal előlörésével meg inkább akarták az angol érdekeknek lekötni, más részről pedig oleso élelmi szerek létesítésével oleso munkadíjak létesítését vették elérni. Az angol földmívelők csak akkor voltak viszont engedékenységre hajlandók, ha a gyárosok is lemondának külföldi iparekikéek megvámozatosításáról. És valóban hosszú küzdelem-és midőn Peel is átment az ellentétbeorba compromissum jött létre. Peel ugyanis egy tör-vényjavaslatot terjesztett a parlament elé, mely sok-árta, ezek között gabnára is — vámmérsékletet, sőt vámentelést oly formán vett czéla, hogy 3 év-mulva a vámm egészen eltörlődött. Ezen törvény-javaslat 1846. június 26-án törvényörvény is emel-ke-dett. Peel most népszerűsége totóponját érte ugyan el, mind a mellett 3 nap után társzját a királyné rendelkezéseire az ököböl volt kénytelen bocsátani, mert az Ir kérdésben az alsó házban leszavazották. Cobden pártja pedig vezére ér-de-met, ki különben a párt küzdelem alatt te-mes vagyont elvesztette, azzal tüntette ki, hogy aláírta utján összehozott körülbelül 2 millió frital ajándékozta. Ez 1846 és 1847-ben beállott drágaság folytán a Russel miniszterium eltörlötte a még fennállott vámoakat és Cobden indítványára felolvasott az anti corlaw league, mely fennállása alatt 200.000 font sterlingbe áldozott egyleti célokra. Németországban ez időben azon nézetnek hódol-tak, hogy az angol gabnavámok eltörlésével An-golország szükséglete német gabna tekintetében kétszeresen fog növekedni. Németország ugyanis akkor körülbelül 900.000 quarter gabnát exportált évenként Angolországba, vagyis felét annak, a mire Angolország a külföldről szükségét volt. Ezen nézet azonban tévesnek bizonyult, mert a Peel-féle bill eltörlése ellenkezőleg nagy csapás volt Németországra, mely legjobban ismervén az angol piac időkénti viszonyait, Angolország gab-naüzletét az 1828-iki vámmérséklet után ugyszól-van zsebében hordta. Most azonban, midőn nem kellett a vámskála által nyújtott conjuncturára várni, a messze fekvő országoknak sem kellett a hosszú ut közléseitől félni, és így azon országok-nak volt legtöbb hasznuk, melyek a legolcsóbb gabnát előállították. Németország ennéfogva az angol piacról mindinkább ki lett zárva. 1846—47. év-ben Észak-Amerika maga szállított Angolországba 1.500.000 quarter buzát.

Az 1847-iki drágaság alkalmával a legtöbb német állam rend- és észszerűtlen gabnapoliti-kát követett; Ausztria kiviteli tilalmat bocsátott ki; Bajorország elárta magát Tyrolt és Vorarlberg el-lenében, Franciaországba megtiltotta a kivitelét és a via Lindau Schweibz szállított gabnát 5%-ny-i vámmal sújtotta. Egyáltalában pedig tiltották oly gabnának kivitelét, mely előbb nem lett beföldi piacra árba bocsátva. A transitu ár elárúsításá színté beföldön kellett megismerleni. A kisebb államokban még kicsinyesebb eszközököz folya-motak. Az egyik megtiltotta a friss kenyér éle-tét, a másik a gabnakereskedést törölte el.

Schwarzburg Sondershausenben rajta voltak nagy emphással a Poroszból való kivitel megtiltani. Kurhessenben összerített a gabnakeres-ke-dés és kizárólag, hogy a tulajdonosok, mily szükségletre szorultak. Szászországban és Hanno-verbán bezárták a szeszüzleteket a mi nem csak a mezőgazdákra felelte sújtotta, hanem első sorban a húsár emelkedését vonta magá után.

Azt kellene hinnünk, hogy a 30 évi előrehaladt nemzetgazdasági műveltség a ferde irány követé-sének ismétlést meg fogja akadályozni, azonban a legújabb mozgalmak Németországban az ellenke-zött bizonyítják. Bismarck ugyanis gabnapolitika-jának első sorban állam-politika színezetét ad, nyíltan beismerve, miszerint az állítólag 20 mil-lióra nem mezőgazdákának akar kedvezni, min-denestre veszedelmek egy experimentum a társadalm egyik osztályt harezba vinni a másik ellen, nemzetgazdasági szempontból pedig eljá-rása épen nem helyeslehető és különben is czél-zó el sem fogja érteni, bármit állítson is Bismarck, a létező német statisztikai adatok megbízhatatlanságáról, tény az, hogy Német-or-szágon folytonosan és pedig körülbelül 30 millió mázsa nem gabnakereskedés szorult, a beviteli vámm tehát senki más, mint a német konszument fogja terhelni; igen helyesen jegyezték meg Deitrick, hogy nem csupán Németország-vev

